

4. Arz ve Talep Gelişmeleri

2012 yılının ilk çeyreğine ilişkin milli gelir verilerine göre iktisadi faaliyet Nisan Enflasyon Raporu'nda ortaya konulan görünüm ile uyumlu seyretmiştir. Bu dönemde yurt içi talep ılımlı bir artış sergilerken net dış talebin yıllık büyümeye öngörülenden daha yüksek bir katkı yapması dengelenmenin güçlenerek sürdüğünü göstermiştir. Bu dönemde milli gelir dönemlik bazda gerilese de dış belirsizlikler ve olumsuz hava koşulları gibi geçici unsurlar nedeniyle bu daralmanın iktisadi faaliyetteki ana eğilimi yansıtmadığı düşünülmektedir.

Nitekim, 2012 yılının ikinci çeyreğine ilişkin göstergeler ilk çeyrekteki olumsuz seyrin kalıcı bir eğilime işaret etmediği ve takip eden dönemde ekonominin ılımlı büyüme patikasına yeniden döneceği yönündeki öngörülerimizi doğrulamıştır. Sanayi üretiminin Nisan-Mayıs döneminde bir önceki çeyreğe göre güçlü bir artış kaydetmesi ilk çeyrekteki daralmanın ardından iktisadi faaliyette hızlı bir geri dönüşe işaret etmiştir. Bu toparlanmanın, olumsuz geçen ilk çeyreğin telafisini de içerdiği, dolayısıyla güçlü toparlanmaya rağmen iktisadi faaliyetteki ana eğilimin ılımlı seyrettiği düşünülmektedir (Kutu 4.1).

Nisan Enflasyon Raporu'ndan bu yana geçen süre zarfında başta Yunanistan ve İspanya olmak üzere Avrupa ekonomilerine ilişkin sorunlar belirsizlik algılamalarını artırırken, Çin ve ABD ekonomilerinde iktisadi faaliyet ve işgücü piyasası eğilimlerinin küresel büyüme görünümü açısından yeterince güçlü olmadığı görülmüştür. Özellikle Mayıs ve Haziran aylarında iktisadi faaliyete dair yavaşlama sinyallerinin küresel ölçekte giderek yayılması, yılın ikinci yarısına ilişkin dış talep görünümü üzerinde aşağı yönlü risk oluşturmaktadır.

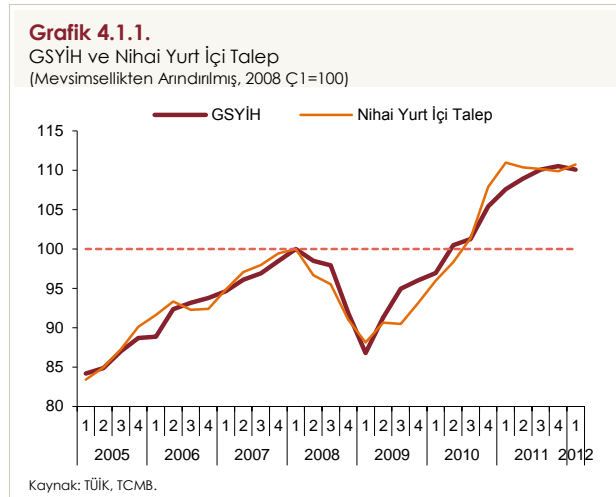
Bahsedilen sorunlara rağmen ihracatın 2011 yılının ikinci yarısından bu yana kriz öncesinden daha güçlü bir ana eğilim içermesi gerek dengelenmeye yönelik politikaların birikimli etkilerinin giderek belirginleştiğini gerekse dış piyasalarda pazar çeşitlendirmesinin başarılı bir şekilde sürdürüldüğünü göstermektedir. Nitekim, ekonomideki dengelenmenin ikinci çeyrekte güçlenerek sürdüğü görülmekte, bu da makroiktisadi temelleri ve dolayısıyla Türkiye ekonomisine ilişkin algılamaları iyileştirmektedir. Son dönemde imalat sanayi sipariş ve perakende sektörü satış beklentilerinde bir miktar bozulma gözlemlense de, istihdam ve yatırım plânları ile tüketici güveni gibi orta/uzun vadeli beklentilere yönelik göstergelerde belirgin bir bozulma olmaması önümüzdeki dönem büyümesine ilişkin olumlu sinyaller içermektedir.

Bu çerçevede 2012 yılının ikinci yarısında ekonomideki ılımlı büyüme eğiliminin korunacağı ve toplam talep koşullarının enflasyona düşüş yönünde verdiği katkının süreceği tahmin edilmektedir. Cari dengedeki iyileşmenin ise yavaşlayarak da olsa devam etmesi beklenmektedir.

4.1. Gayri Safi Yurt İçi Hasıla Gelişmeleri ve İç Talep

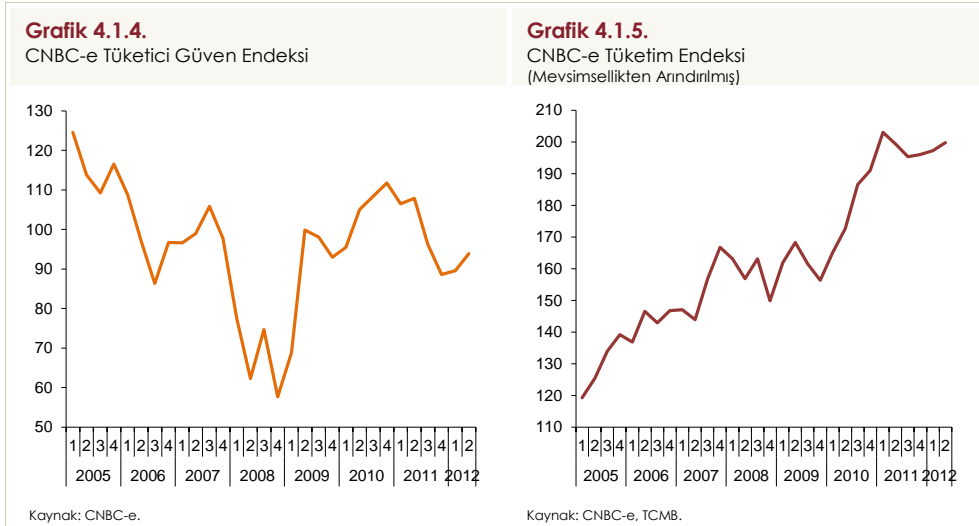
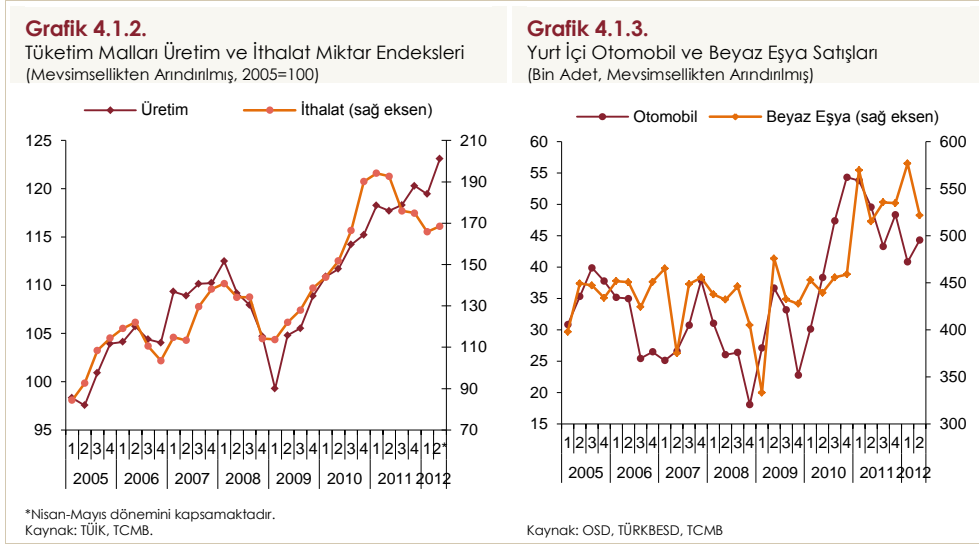
TÜİK tarafından açıklanan milli gelir verilerine göre GSYİH 2012 yılının ilk çeyreğinde bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 3,2 oranında artış kaydetmiştir. Talep bileşenlerindeki dengelenme bu dönemde daha da belirginleşmiştir. Yıllık büyümeye katkılar incelendiğinde net dış talebin katkısının kuvvetlenerek devam ettiği, yurt içi talebin temel sürükleyicilerinin ise kamu tüketimi ve özel yatırımlar olduğu görülmektedir.

Mevsimsellikten arındırılmış veriler incelendiğinde, GSYİH'nin yılın ilk çeyreğinde dönemlik bazda yüzde 0,4 oranında gerilediği görülmektedir. Böylece, krizden çıkış sürecinde artış eğilimi gösteren GSYİH, 2009 yılı ilk çeyreğinden sonra ilk defa dönemlik bazda gerilemiştir. Talep bileşenleri incelendiğinde Nisan Enflasyon Raporu'nda ortaya konulan görünümle uyumlu bir seyir gözlenmektedir. Yurt içi talep sınırlı bir oranda artarken dönemlik büyümeye en yüksek katkıyı kamu harcamaları ve özel yatırımlar sağlamıştır (Grafik 4.1.1).

Yılın ikinci çeyreğine ilişkin veriler, nihai yurt içi talepte ilk çeyrekte görülen ılımlı artışın devam edeceğine işaret etmektedir. Özel tüketim talebine ilişkin göstergelerden tüketim malları üretimi ve ithalatı Nisan-Mayıs döneminde artmıştır (Grafik 4.1.2). Yurt içi otomobil satışları ikinci çeyrekte artmakla beraber

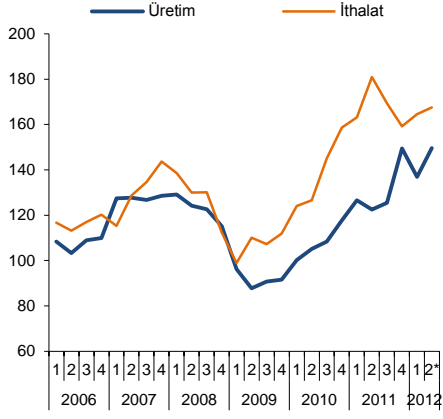
hâlâ 2011 yılı son çeyrek seviyesinin altındadır. Aynı dönemde beyaz eşya satışları ise gerilemiştir (Grafik 4.1.3). Tüketim endeksi ve tüketici güven endeksi 2011 yılındaki seviyelerinin altında olmakla beraber ikinci çeyrekte dönemlik bazda artmıştır (Grafik 4.1.4 ve Grafik 4.1.5).

Yakın dönem göstergeleri, tüketim talebinin yanı sıra yatırım talebinin de ikinci çeyrekte arttığına işaret etmektedir. Sermaye malları üretimi ve ithalatı Nisan-Mayıs döneminde artmıştır (Grafik 4.1.6). İç piyasaya yapılan hafif ve ağır ticari araç satışlarında da ikinci çeyrekte artış görülmektedir (Grafik 4.1.7).

Grafik 4.1.6.

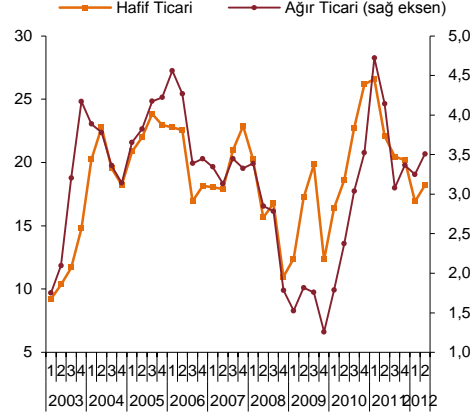
Sermaye Malları Üretim ve İthalat Miktar Endeksleri
(Taşımacılık Araçları Hariç, Mevsimsellikten Arındırılmış,
2005=100)

*Nisan-Mayıs dönemini kapsamaktadır.
Kaynak: TÜİK, TCMB.

Grafik 4.1.7.

Yurt İçi Ticari Araç Satışları
(Bin Adet, Mevsimsellikten Arındırılmış)

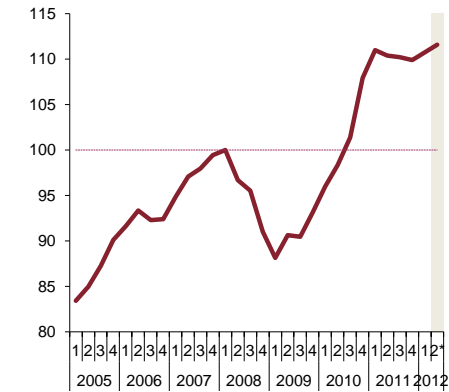

Kaynak: OSD, TCMB.

Özetle, yılın ikinci çeyreğine ilişkin göstergeler yurt içi talepteki ılımlı artış eğiliminin devam ettiğine işaret etmektedir (Grafik 4.1.8). Ekonomideki toparlanma eğilimi üretim göstergeleri tarafından da teyid edilmektedir. Nitekim, sanayi üretimi olumsuz hava koşulları ve dış belirsizliklerin etkisiyle Ocak ayında gözlenen sert düşüşün ardından Mayıs ayıyla birlikte dört ay üst üste artış göstermiştir. Bu istikrarlı artış eğilimi, iktisadi faaliyetteki ılımlı artış eğilimini yansıttığı gibi aynı zamanda ilk çeyreğin telafisini de içermektedir (Grafik 4.1.9).

Grafik 4.1.8.

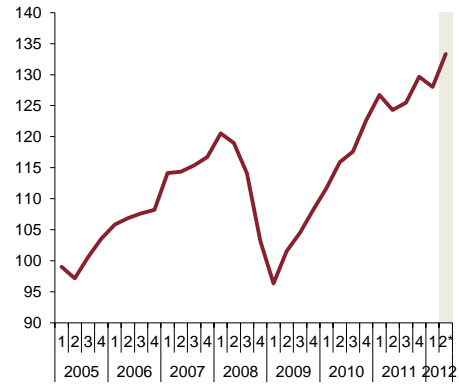
Nihai Yurt İçi Talep
(Mevsimsellikten Arındırılmış, 2008 Ç1=100)

* Tahmin
Kaynak: TÜİK, TCMB.

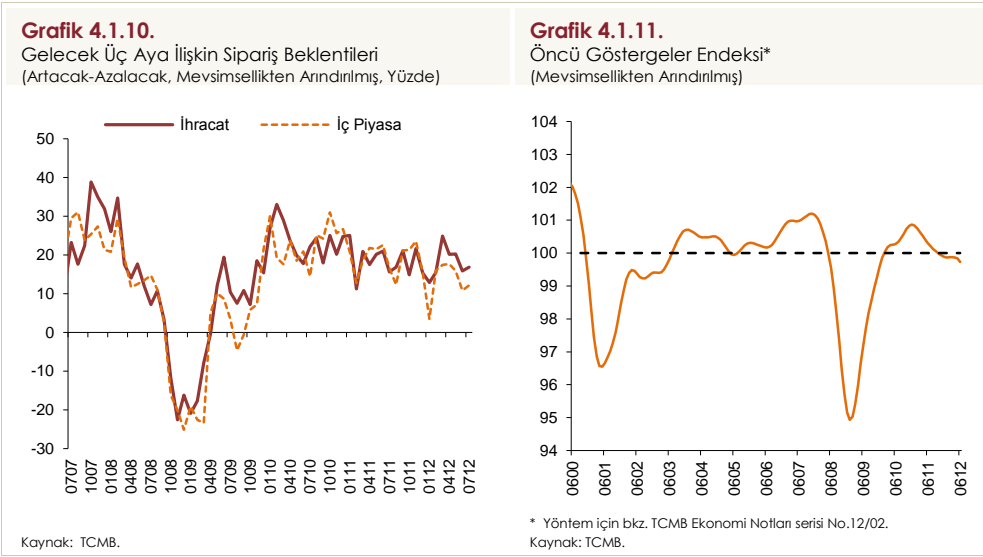
Grafik 4.1.9.

Sanayi Üretim Endeksi
(Mevsimsellikten Arındırılmış, 2005=100)

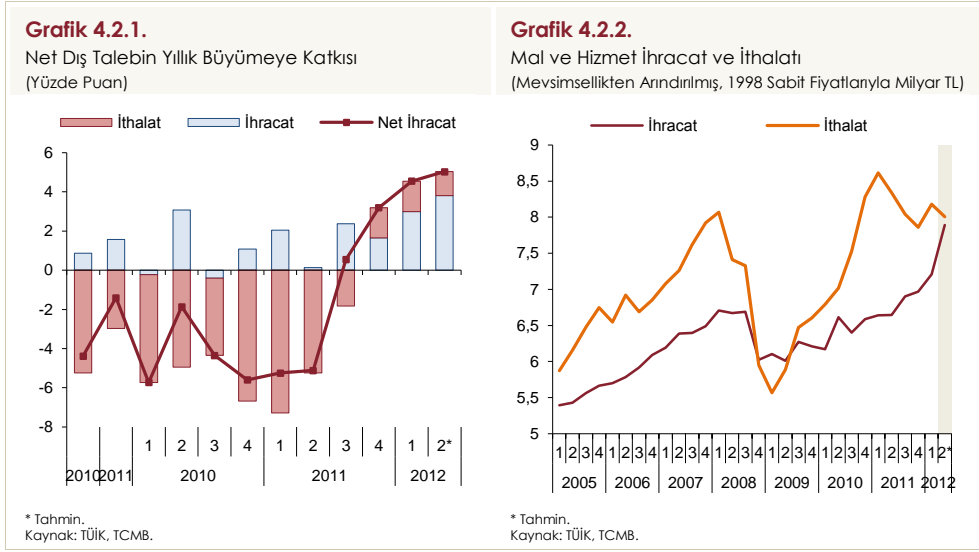
* Haziran ayı tahmin.
Kaynak: TÜİK, TCMB.

Göstergeler ikinci çeyrekte iktisadi faaliyette artışa işaret ederken son dönemde küresel ekonomiye ve finansal piyasalara dair artan belirsizliklerin etkisiyle anketlerden elde edilen geleceğe yönelik beklentilerde kötüleşme dikkat çekmektedir. İYA'dan alınan gelecek üç ay iç ve dış piyasa sipariş beklentileri Mayıs-Haziran döneminde gerilerken Temmuz ayında bir miktar artmıştır (Grafik 4.1.10). Üçüncü çeyreğe ilişkin sipariş beklentilerinde artış görülürken ilk çeyrek sonunda artış eğilimi sergileyen öncü göstergeler endeksinin ikinci çeyrekte azalması yılın ikinci yarısındaki büyüme görünümüne ilişkin belirsizliklerin arttığına işaret etmektedir (Grafik 4.1.11).

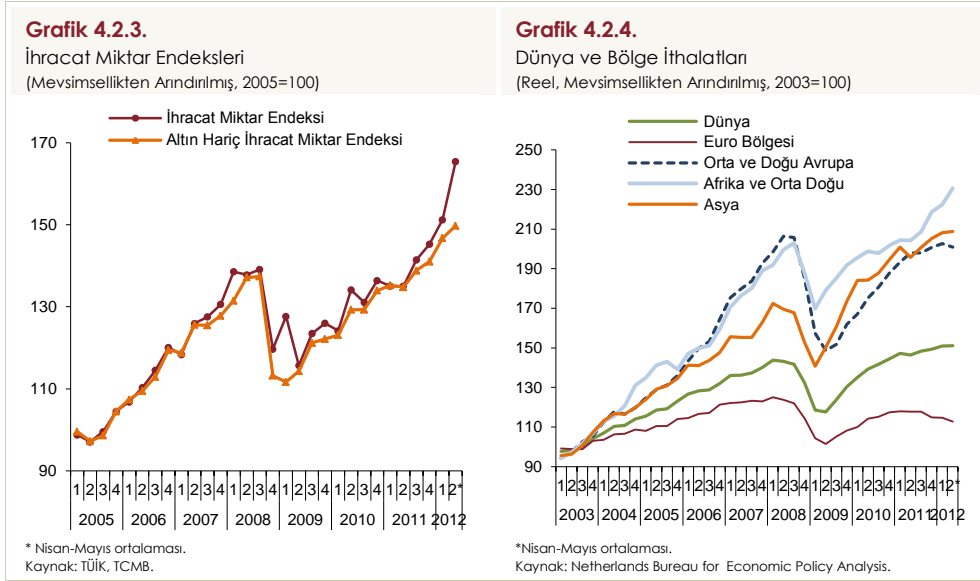
4.2. Dış Talep

2012 yılı ilk çeyreğine ilişkin milli gelir verileri talep bileşenlerindeki dengelenmenin güçlenerek sürdüğüne işaret etmektedir. Bu dönemde mal ve hizmet ihracatı yıllık yüzde 13,2 oranında artarken, mal ve hizmet ithalatı yüzde 5,0 oranında gerilemiştir. Böylece, net dış talep gerek ihracat gerekse ithalatın pozitif katkısı sonucu büyümeye en yüksek katkı yapan harcama bileşeni olmaya devam etmiştir (Grafik 4.2.1). Mevsimsellikten arındırılmış verilerle mal ve hizmet ihracatı küresel ölçekte devam eden sorunlara rağmen son üç çeyrekte önemli bir ivme yakalamıştır. Mal ve hizmet ithalatı ise üç çeyrek üst üste düşüş gösterdikten sonra yılın ilk çeyreğinde artış kaydetmiştir (Grafik 4.2.2).

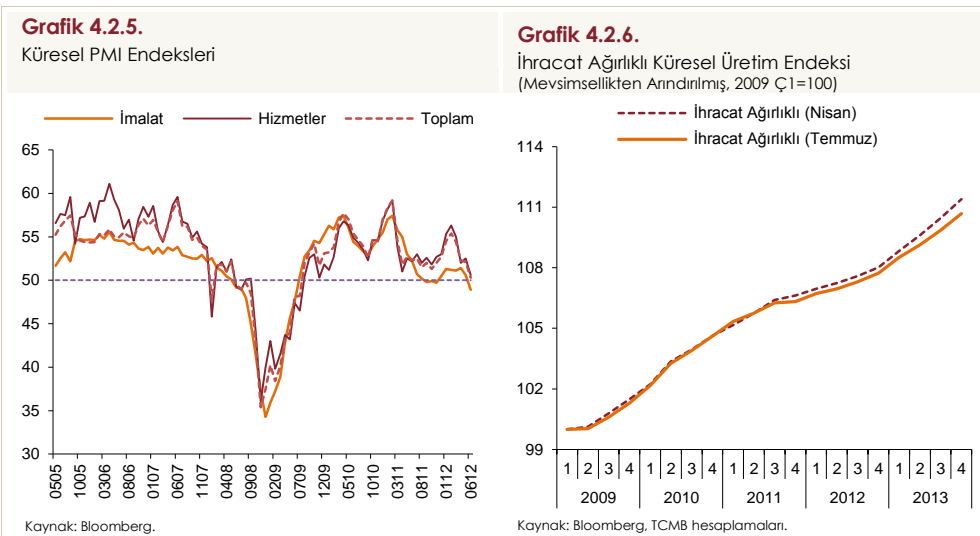

Derinleşen küresel sorunlara rağmen ihracatın olumlu seyri dikkat çekici boyuttadır. Nitekim, mal ihracatını içeren ihracat miktar endeksi Nisan-Mayıs döneminde altın ihracatındaki hızlanmanın da etkisiyle bir önceki çeyreğe kıyasla yüzde 9,4 gibi oldukça güçlü bir artış kaydederek kriz öncesi eğilimin ima ettiği düzeylere yaklaşmıştır (Grafik 4.2.3). 2011 yılı genelinde 1,5 milyar ABD doları olarak gerçekleşen altın ihracatı 2012 yılının ilk 5 aylık döneminde 4 milyar ABD dolarını aşmıştır. Bu durumun dönemsel olduğunun düşünülmesi, ihracatın ana eğilimini takip edebilmek amacıyla altın ihracatının dışlanması gerekli kılacaktır. Altın ihracatı dışlanarak oluşturulan çekirdek endeks bu dönemde genel ihracata oranla daha sınırlı bir artış kaydetmiştir. Bu çerçevede, ihracattaki ana eğilimin ılımlı bir artış patikası sergilediği not edilmelidir.

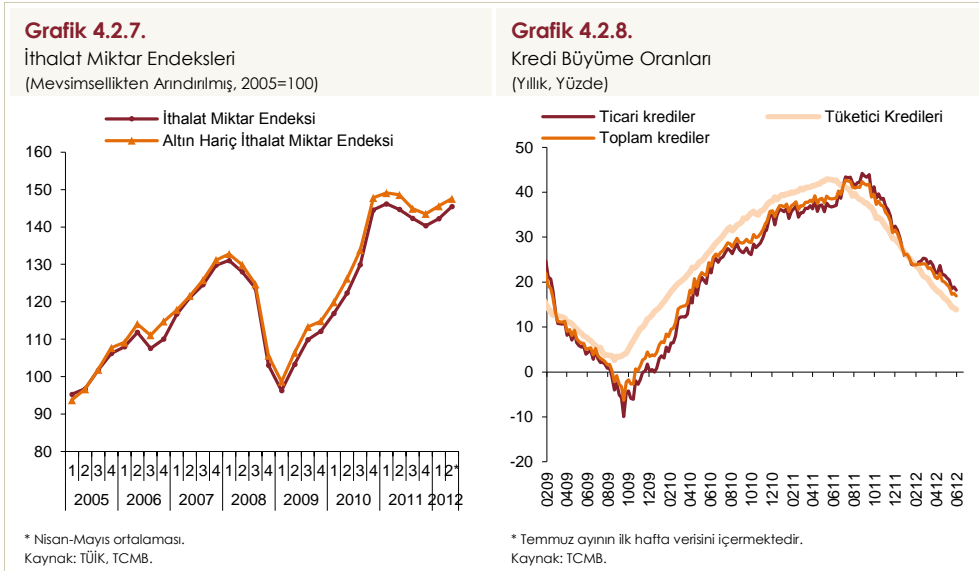
Dünya geneli ithalat talebinin seyri ihracat üzerinde önemli bir risk unsuru oluşturmaya devam etmektedir. Bölgeler itibarıyla incelendiğinde ana ticaret ortaklarımızdan Euro Bölgesi'nin ithalat talebi zayıf seyrini sürdürmektedir. Bir önceki çeyrekte ithalat talebi artış gösteren bölgelerden Asya'nın talep düzeyinin yataya yakın bir seyir izlemesi ve Orta ve Doğu Avrupa'nın ithalat talebinin zayıflaması dikkat çekmektedir. Öte yandan, Afrika ve Orta Doğu pazarında görülen canlanma ihracat talebini desteklemeyi sürdürmektedir (Grafik 4.2.4) (Kutu 4.2).

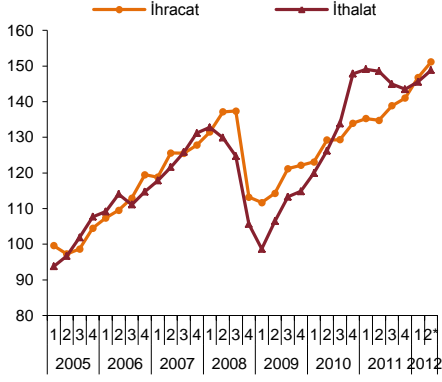
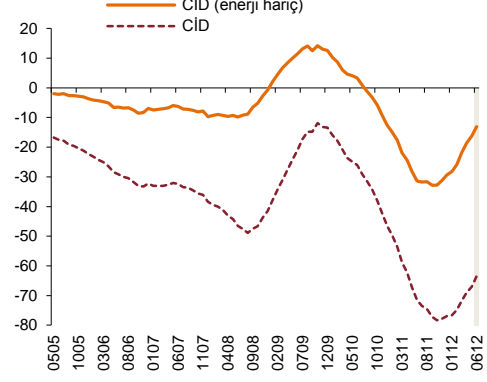
İhracata ilişkin kısa ve orta vadeli diğer göstergeler dış pazarlarda olumsuz bir görünüme işaret etmektedir. İmalat sanayine ilişkin küresel PMI endeksi Haziran ayında 50 seviyesinin altına gerileyerek son üç yıllık dönemde en düşük düzeyine inmiştir. Bununla birlikte, hizmetler endeksi de nötr seviyeye yaklaşmıştır (Grafik 4.2.5). Krizden çıkış sürecinde büyümenin lokomotifi olan gelişmekte olan ülkelerin de yavaşlama sinyalleri vermesi dış talep açısından daha olumsuz bir tablo ortaya koymaktadır. Nitekim, ihracat ağırlıklı küresel üretim endeksi bir önceki Enflasyon Raporu dönemine göre daha zayıf bir büyüme patikasına işaret etmektedir (Grafik 4.2.6).

İthalat miktar endeksi 2012 yılı ilk çeyreğinin ardından Nisan-Mayıs döneminde de ılımlı artış eğilimi sergilemiştir. Buna karşın, ithalat miktarı 2011 yılı ilk çeyreğindeki zirve değerinin altında gerçekleşmiştir. Son dönemde altın ihracatının hızla artması ve ihracatın önemli bir kısmının ithalat tarafından karşılanması altın ithalatını artırmaktadır. İthalatın ana eğilimini daha iyi değerlendirebilmek amacıyla altın ithalatı dışlanarak oluşturulan endeks Nisan-Mayıs döneminde toplam ithalata oranla daha ılımlı bir artış kaydetmiştir (Grafik 4.2.7). Yurt içi talepte görülen ılımlı seyrin yanı sıra kredilerdeki yavaşlama da ithalatı sınırlamaya devam etmektedir (Grafik 4.2.8).

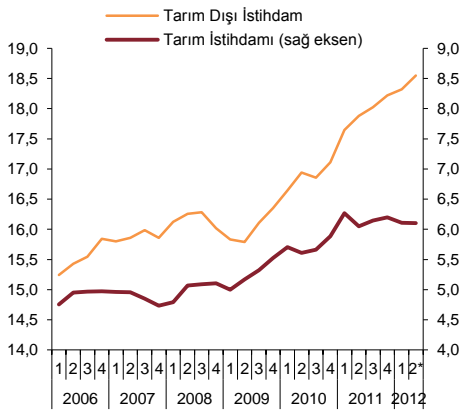
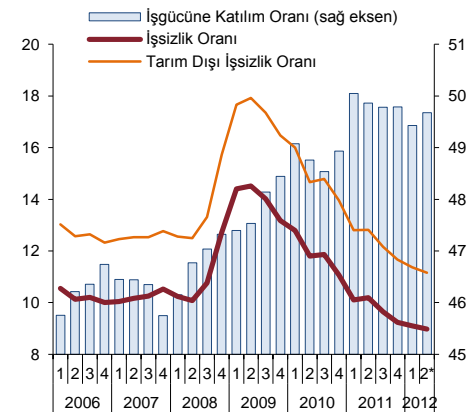

Özetle, yakın dönem göstergeleri net dış talebin yılın ikinci çeyreğinde yıllık büyümeye olumlu katkı yapmaya devam ettiğine işaret etmektedir (Grafik 4.2.1). Altın hariç miktar endeksleri bu dönemde reel dengelenme sürecinin yavaşladığına işaret etse de (Grafik 4.2.9), toplam mal ve hizmetlerin ihracat ve ithalat katma değeri tahminleri dengelenmenin devam ettiğini göstermektedir (Grafik 4.2.2). Bu çerçevede, 12 aylık birikimli cari açığa görülen düzeltme sürmektedir (Grafik 4.2.10). Cari işlemler dengesinin uzun dönemde arzulan boyutlara ulaşması için yurt içi tasarrufların artırılması, bu bağlamda yapısal önlemlerin alınması gerekmektedir.

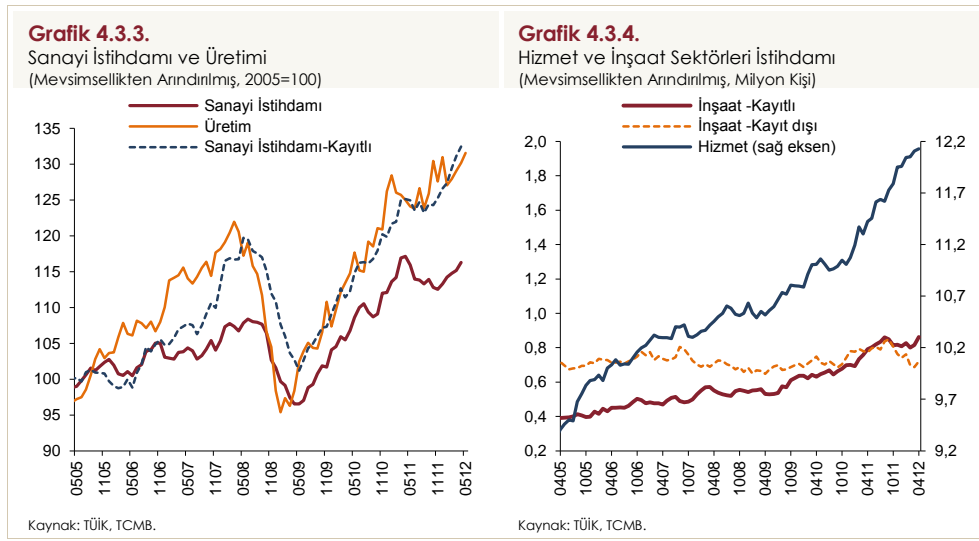
Grafik 4.2.9.Altın Hariç İthalat ve Altın Hariç İhracat
(Mevsimsellikten Arındırılmış, 2005=100)* Haziran için tahmin.
Kaynak: TÜİK, TCMB.**Grafik 4.2.10.**Cari İşlemler Dengesi
(12-Aylık Birikimli, Milyar ABD Dolan)* Haziran için tahmin.
Kaynak: TÜİK, TCMB.

4.3. Emek Piyasası

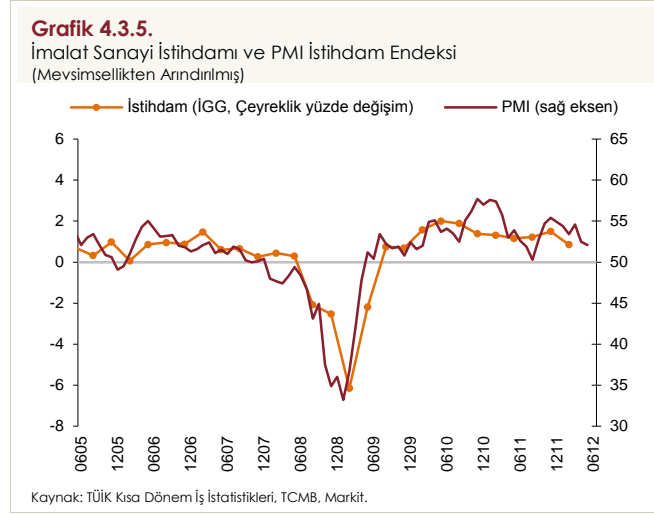
2012 yılı ilk çeyreğinde işsizlik oranı işgücüne katılımda gözlenen zayıf seyrin etkisiyle düşük bir oranda gerilemiştir. 2012 yılı Nisan döneminde ise, tarım dışı istihdam tüm sektörlerin katkısıyla artmıştır. Bu dönemde tarım istihdamı ve katılım oranları sınırlı oranda yükselirken, mevsimsel etkilerden arındırılmış toplam ve tarım dışı işsizlik oranları sırasıyla bir önceki döneme göre 0,1 ve 0,2 puan azalarak yüzde 9 ve yüzde 11,2 olarak gerçekleşmiştir (Grafik 4.3.1 ve Grafik 4.3.2).

Grafik 4.3.1.Tarım ve Tarım Dışı İstihdam
(Mevsimsellikten Arındırılmış, Milyon Kişi)* Nisan dönemi itibarıyla.
Kaynak: TÜİK, TCMB.**Grafik 4.3.2.**İşsizlik Oranları
(Mevsimsellikten Arındırılmış, Yüzde)* Nisan dönemi itibarıyla.
Kaynak: TÜİK, TCMB.

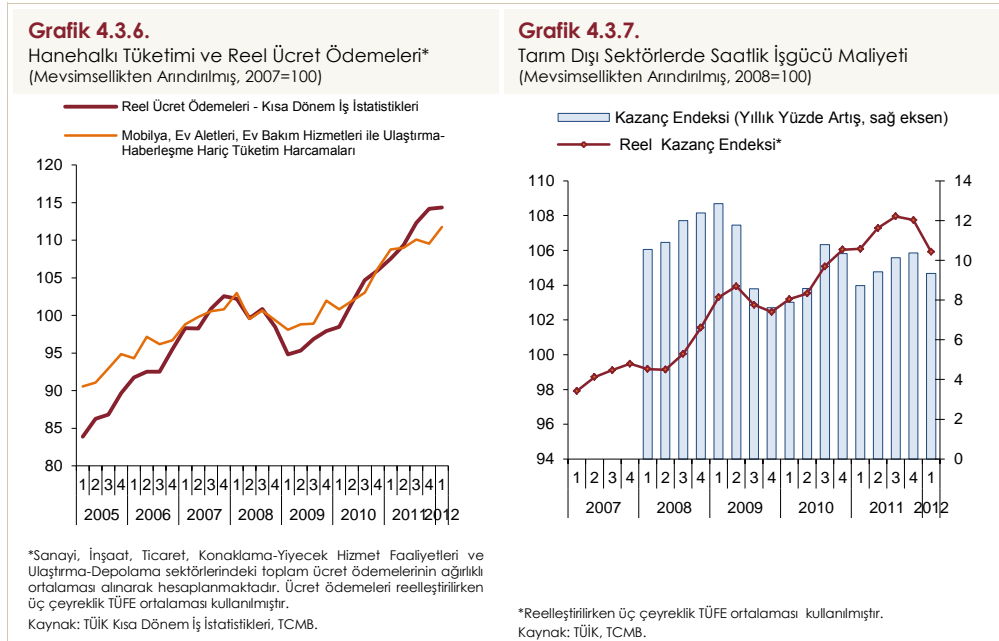
2012 yılının ilk çeyreğinde sanayi istihdamı bir önceki çeyreğe göre yüzde 2 oranında artmıştır (Grafik 4.3.3). İnşaat sektöründe ise bu dönemde istihdam kayıpları yaşanmıştır. Ancak, 2011 yılının Eylül ayından itibaren zayıf seyreden inşaat sektörü istihdamının, Mart döneminde sınırlı, Nisan döneminde ise yüksek artış göstermesi önümüzdeki döneme dair beklentileri iyimserleştirmiştir. Hizmet sektörü istihdamının artış hızı ise bu çeyrekte bir önceki çeyreğe göre azalmıştır. Nisan döneminde ise düşük oranlı bir istihdam artışı gözlenmiştir (Grafik 4.3.4). Bu çerçevede, 2012 yılı ilk çeyreğinde, mevsimsellikten arındırılmış tarım dışı istihdama inşaat sektörü hariç tüm sektörler olumlu katkı sağlamıştır.

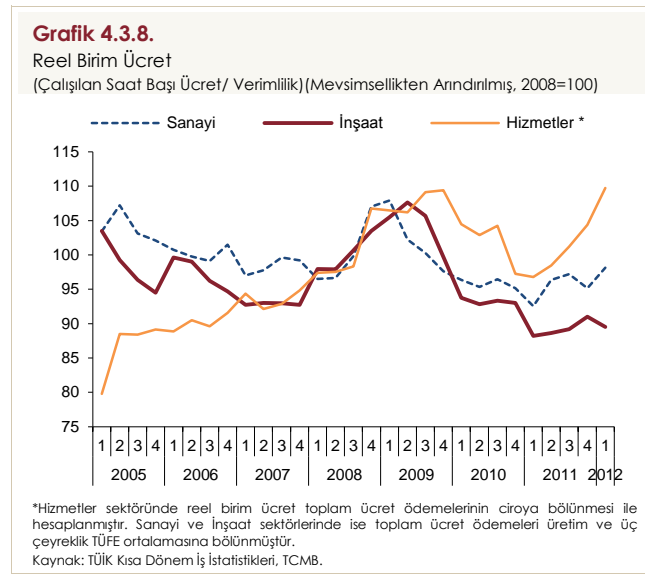
Sanayi üretiminde 2012 yılının ilk çeyreğinde bir önceki çeyreğe göre azalış olsa da, endeksin seviyesinin son dört aydır ılımlı artışını sürdürdüğü gözlenmektedir (Grafik 4.3.3). Kayıtlı sanayi istihdamı üretim gelişmelerine paralel hareket etmeye devam ederken, Nisan döneminde kayıt dışı istihdam azalış göstermiştir. PMI istihdam göstergesi 2012 yılı ikinci çeyreği itibarıyla bir önceki çeyreğe göre bir miktar gerilemekle birlikte söz konusu dönem için olumsuz bir eğilime işaret etmemektedir (Grafik 4.3.5). Bu çerçevede yılın ikinci çeyreğinde sanayi istihdamının sınırlı bir oranda artmaya devam edeceği, ancak küresel iktisadi görünüme ilişkin belirsizliklerin üretimi ve istihdam koşullarındaki iyileşmeyi sınırlayabileceği düşünülmektedir.

Emek piyasası gelişmeleri iç talep görünümü açısından değerlendirildiğinde, reel ücret ödemeleri 2012 yılı ilk çeyreğinde bir önceki döneme göre hız kesmiş olsa da, özellikle cari dönem gelire duyarlı gruplara yönelik harcamaların devam ettiği görülmektedir (Grafik 4.3.6). Ücretler maliyet unsuru olarak incelendiğinde ise, 2012 yılının ilk çeyreğinde İşgücü Maliyeti Endeksleri kapsamında yayımlanan tarım dışı saatlik reel kazanç endeksinin bir önceki çeyreğe göre gerilediği gözlenmektedir (Grafik 4.3.7).

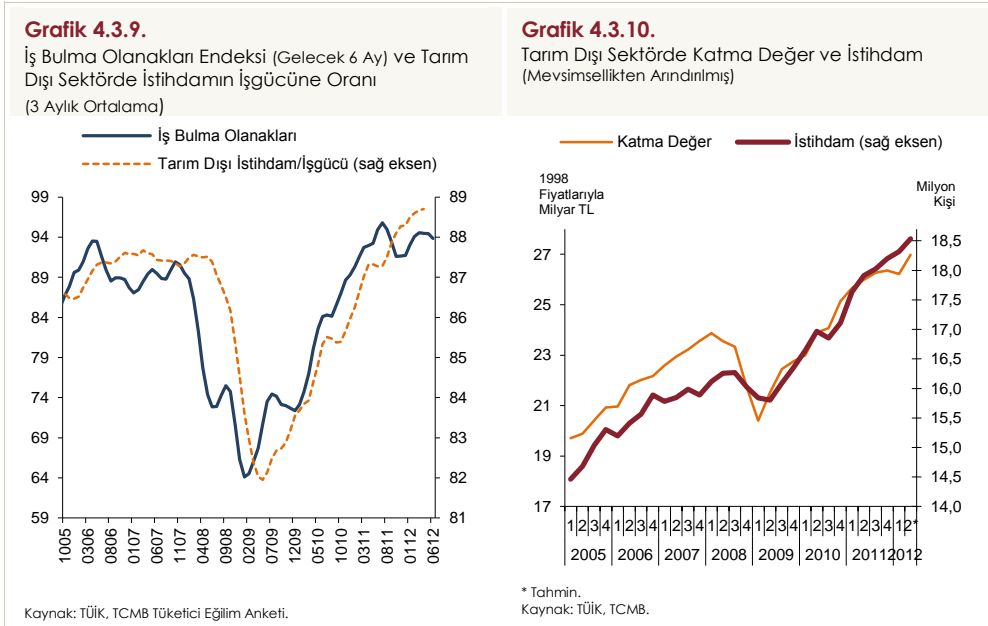
Verimlilik gelişmelerini de içeren reel birim ücretler ise 2012 yılının ilk çeyreğinde inşaat sektörü hariç artış göstermektedir (Grafik 4.3.8). Bu dönemde ekonominin büyüme hızının gerilemesi tarım dışı sektörlerde verimlilik kayıplarına yol açmıştır. Ayrıca, yılın ilk çeyreğinde çalışılan saat başı reel ücretler bir önceki dönem gerçekleşen düzeyini korumuştur. Belirtilen nedenlerle, söz konusu dönemde hem sanayi sektöründe hem de ticaret-hizmet sektöründe reel birim ücretler bir önceki döneme kıyasla belirgin bir biçimde yükselmiştir. Hizmet sektörü reel birim ücretlerinde gözlenen artış hizmet fiyatlarına ilişkin bir risk unsuru olarak görülmektedir.

Son dönemde gerçekleşen asgari ücret artışlarının ve kamu kesiminde memur maaşları düzenlemelerinin özel kesim maaş ve ücret artışları ile harcanabilir gelir için bilgi içerdiği düşünülmektedir. Brüt asgari ücret seviyesinin 16 yaşından büyükler için 2012 yılının ilk yarısında 886,5 TL ve yılın ikinci yarısında 940,5 TL olması öngörülmüştür. Böylece, cari veriler ile hesaplandığında yılın ilk ve ikinci yarılarında asgari ücret artışları bir önceki yılın aynı dönemlerine göre sırasıyla 11,3 ve 12,4 olmakta, 2012 yılı genelinde ise reel olarak yüzde 4,7 oranında artışa denk gelmektedir. Ayrıca, memur maaş artış oranları 2012 yılının ilk yarısı ve ikinci yarısı için yüzde 4 olarak belirlenmiştir. Bu durumda, 2012 yılı tamamı için memur maaş artış oranı yüzde 8,2 olarak gerçekleşmektedir. Söz konusu gelişmeler hane halkı harcanabilir gelirlerinde reel artışlara işaret etmektedir.

Özetle, 2012 yılı ilk çeyreğinde tarım dışı istihdam artışına en büyük katkı sanayi sektöründen gelmiş, inşaat istihdamı gerilerken, hizmetler sektörü

istihdamı sınırlı bir artış göstermiştir. 2012 yılı Nisan döneminde ise tarım dışı istihdamdaki artışa başta inşaat sektörü olmak üzere tüm sektörler katkıda bulunmuştur. Yılın ikinci çeyreğine ilişkin öncü göstergeler sanayi istihdamında ılımlı artışın devam edeceğine işaret etmektedir. Ayrıca, Tüketici Eğilim Anketi'nde yer alan ve hane halkının iş bulma beklentisini yansıtan iş bulma olanakları endeksi de istihdam imkanlarının önceki dönemlere göre değişmediğini doğrular niteliktedir (Grafik 4.3.9). 2012 yılının ikinci çeyreğinde tüm sektörlerde sınırlı istihdam artışları ile beraber tarım dışı istihdamın ılımlı seyrini koruyacağı tahmin edilmektedir (Grafik 4.3.10). Ancak, bu gelişmeler yorumlanırken, son yıllarda istihdamın yanı sıra işgücü arzına ilişkin dinamiklerin ve küresel iktisadi görünüme ilişkin belirsizliklerin de işsizlik üzerinde etkili olduğu göz önünde bulundurulmalıdır (Kutu 4. 3).

Kutu
4.1

İktisadi Faaliyetin İkinci Çeyrekteki Ana Eğilimi

İktisadi faaliyetin ana eğilimi değerlendirilirken baz etkilerini içeren yıllık değişim oranları yerine mevsimsellikten arındırılmış veriler kullanılarak hesaplanan çeyreklik değişim oranları esas alınmaktadır. Milli gelir verileri söz konusu olduğunda çeyreklik büyüme oranındaki bir düşüş (artış) ekonominin yavaşladığı (hızlandığı) şeklinde yorumlanmaktadır. Ancak mevsimsellikten arındırma sonuçları yöntem, örneklem uzunluğu, model tanımı, doğrudan/dolaylı yaklaşım gibi unsurlara duyarlı olup, yeni veri eklendiğinde geriye dönük önemli güncellemeler de içerebilmektedir (Tablo 1).¹ Bu farklılıklar nedeniyle kimi zaman iktisadi faaliyetteki ana eğilimin ne olduğu konusunda net bir değerlendirme yapmak zorlaşmaktadır. Örneğin, yüzde 3 oranındaki bir çeyreklik büyüme oranı, etrafında makul bir belirsizlik dahi olsa, iktisadi faaliyetin oldukça güçlü seyrettiği yönünde yapılacak bir değerlendirmeyi değiştirmeyecektir. Buna karşılık, potansiyele yakın yüzde 1-1,5 civarındaki bir çeyreklik büyüme oranı, içerdığı belirsizlik ölçüsünde çıktı açığındaki değişimi etkileyeceğinden, para politikası tepkisi açısından daha kritik bir değer olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tablo 1. Alternatif Başlangıç Noktalarına Göre GSYİH Dönemlik Büyüme Oranı (Yüzde)

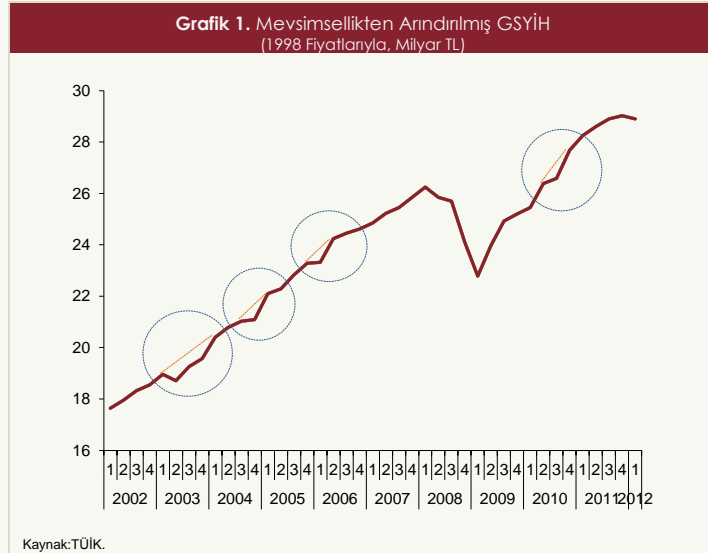
DÖNEM	1998 ⁽¹⁾	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
2010-4	4,2	4,1	4,2	3,8	3,9	4,0	3,9	4,1	3,8
2011-1	1,6	2,1	2,0	2,2	2,2	2,1	2,2	1,9	1,8
2011-2	1,3	1,3	1,4	1,0	1,0	1,1	1,1	1,3	1,5
2011-3	1,3	1,0	0,9	1,2	1,2	1,2	1,2	1,1	1,0
2011-4	0,6	0,4	0,5	0,2	0,2	0,3	0,2	0,4	0,2
2011-2, 2011-3, 2011-4 Ortalaması	1,1	0,9	0,9	0,8	0,8	0,9	0,8	0,9	0,9
2012-1	-	-0,4	-0,5	-0,3	-0,3	-0,3	-0,3	-0,6	-0,9
2012-2 ⁽²⁾	-	2,0-2,4	-	-	-	-	-	-	-

(1) 2011 yılının son çeyrek verisinin açıklandığı gerçek-zamanlı milli gelir verileri ile hesaplanmıştır.
(2) 2011-2, 2011-3, 2011-4 ortalamasını değiştirmeyecek dönemlik büyüme oranı aralığını göstermektedir. Böylelikle, 2012 yılının ilk çeyreğinde gözlenen daralma geçici unsurlar içeriyorsa, ikinci çeyrekte ekonomi hangi oranda büyümeli ki iktisadi faaliyetin geçmiş eğiliminde bir bozulma olmaksızın geçmiş kayıp telafi edilebilsin sorusu cevaplanmaktadır.
Kaynak:TÜİK, TCMB.

Fiyat istikrarına odaklanan para politikası uygulamasında potansiyele yakın büyüme oranları “ılımlı” olarak nitelenmektedir. Son bir yıllık döneme bu gözle baktığımızda ekonomiyi daha sağlıklı bir büyüme kompozisyonu dâhilinde yavaşlatmayı amaçlayan politika uygulamalarının sonucunda 2010 yılının son çeyreğini takiben büyüme oranlarının kademeli olarak gerilediği görülmektedir (Tablo 1). Bu dönemde ekonominin ılımlı bir büyüme patikasına yöneldiği açıkça görülürken çeyrekler itibarıyla ana eğilimi yansıtmayan hareketler de gözlenebilmektedir. Yukarıda değinilen etkenlerle çeyreklik büyüme oranlarının

¹ Bkz. Nisan 2012 Enflasyon Raporu, Kutu 4.1: İktisadi Faaliyetin Ana Eğilimi: Mevsimsellikten Arındırılmış Veriler, sf. 57-59.

içerdiği belirsizliği bir kenara bırakırsak, 2012 yılının ilk çeyreğindeki daralmanın ana eğilimden kopuk bir hareketi örneklediği söylenebilir. Ekonomide haddinden fazla bir yavaşlamaya işaret eden bu tip dönemlerde genellikle olumsuz hava koşulları, enerji sıkıntıları, iç/dış belirsizlikler, vb. geçici şokların etkili olduğu dikkat çekmektedir. Bunların etkisi ortadan kalktığında ise ekonomide ana eğilime doğru hızlı geri dönüşler görülebilmektedir. Diğer bir ifadeyle, ana eğilimi yansıtmayan geçici bir yavaşlama veya daralma sonrasında gözlenen hızlı toparlanmalar geçmiş kayıpların telafisini de içermektedir. 2003 yılı başlarında Irak Savaşı, 2004 yılının ikinci yarısında ekonomiyi yavaşlatmaya yönelik tedbirler, 2006 yılının ilk çeyreğinde doğalgaz krizi, 2010 yılının üçüncü çeyreğinde Yunanistan kaynaklı küresel belirsizlik gibi geçici etkileri olan dönemleri takiben gözlenen hızlı toparlanmalar sözü geçen telafi etkisine örnek teşkil etmektedir (Grafik 1).

Yılın ikinci çeyreğine ilişkin verileri bu çerçevede değerlendirmekte fayda görülmektedir. Nisan-Mayıs dönemi itibarıyla bir önceki çeyrek ortalamasının yüzde 2,2 üzerinde seyreden sanayi üretimi, ikinci çeyrek milli geliri için hızlı bir dönemlik toparlanma sinyali içermektedir. Ekonomideki bu hızlı geri dönüşü iktisadi faaliyetin arzulan ölçüde yavaşlamadığı veya yeniden aşırı biçimde hızlandığı yönünde yorumlamaktansa, geçmiş politika metinlerinde de sıkça vurgulanan dış belirsizlikler ve olumsuz hava koşulları gibi sınırlayıcı etkenlerin ortadan kalkmasıyla birlikte ana eğilime doğru bir düzeltme hareketi şeklinde değerlendirmek daha sağlıklı bir yaklaşım olacaktır. Bunu sayısal olarak ifade etmenin en basit yolu, benzer dönemlerde çeyreklik büyüme oranlarının ortalamasını almaktır, ki bahsedilen iki dönemin büyüme ortalaması geçmiş çeyreklerde gözlediğimiz ana eğilimden çok da uzak değildir (Tablo 1).

Özetle, mevsimsellikten arındırılmış veriler kullanılarak iktisadi faaliyetin ana eğilimi değerlendirilirken temkinli bir yaklaşım benimsenmesi gereği tekrar vurgulanmalıdır. Sadece son döneme odaklanıldığında, mevsimsellikten arındırılmış verilerin içerdiği belirsizlik göz ardı edilebileceği gibi, olumsuz şoklar ortadan kalktıktan sonraki tipik hızlı toparlanma hareketi, güçlü bir ana eğilim şeklinde yorumlanabilecektir. İkinci çeyreğe ilişkin göstergeler iktisadi faaliyette hızlı bir geri dönüş sinyali verse de bunu, ekonomide uzun bir süredir gözlediğimiz ılımlı ana eğilime dönüş hareketi olarak okumak daha doğru olacaktır.

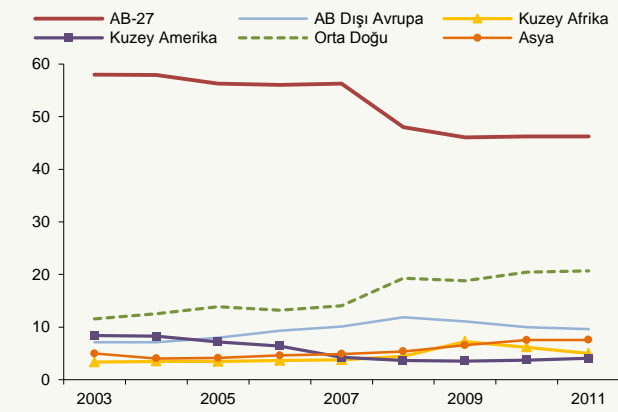
Kutu
4.2

İhracatta Bölgesel ve Sektörel Çeşitlenme

İhracatın belirli ürün ve ülkelere yoğunlaşması ihracat gelirlerinin bölgesel veya sektörel şoklara olan duyarlılığını artırmaktadır. Bu durum, uzun dönemli ihracat artışlarının sürdürülebilirliğini zorlaştırmaktadır. Bu doğrultuda ihracat ürün sepeti ve ülke gruplarının çeşitlendirilmesi, küresel görünümünden bağımsız olarak ekonominin dışsal şoklara duyarlılığını azaltıcı rol oynamaktadır. Bu noktadan hareketle, kutuda, 2003-2011 döneminde Türkiye ihracatının, pay ve yoğunlaşma oranları yoluyla, ağırlıklı olarak ihracat yapılan coğrafi bölge ve sektörler göre gelişimi ve çeşitlenmesi analiz edilmiştir.

AB ülkelerinin, krizin etkilerinin derinleştiği 2008 yılının 4. çeyreğinden itibaren toplam ihracat içindeki payı belirgin olarak düşse de, bu bölgenin Türkiye ihracatı için olan tarihsel önemi değişmemiştir. Türkiye ihracatında ikinci en önemli yeri alan Orta Doğu ülkelerinin payı ise 2003 yılından itibaren Türkiye'nin yeni pazarlara yönelme stratejisinin de etkisiyle artmaya başlamış, küresel krizin etkilerinin hissedilmeye başlandığı 2008 yılında dikkat çekici düzeylere ulaşmıştır. Toplam ihracat içindeki payı görece olarak düşük görünmekle birlikte, Kuzey Afrika ve Asya ülkeleri de bu dönemde yükselen pazarlar olmuşlardır (Grafik 1).

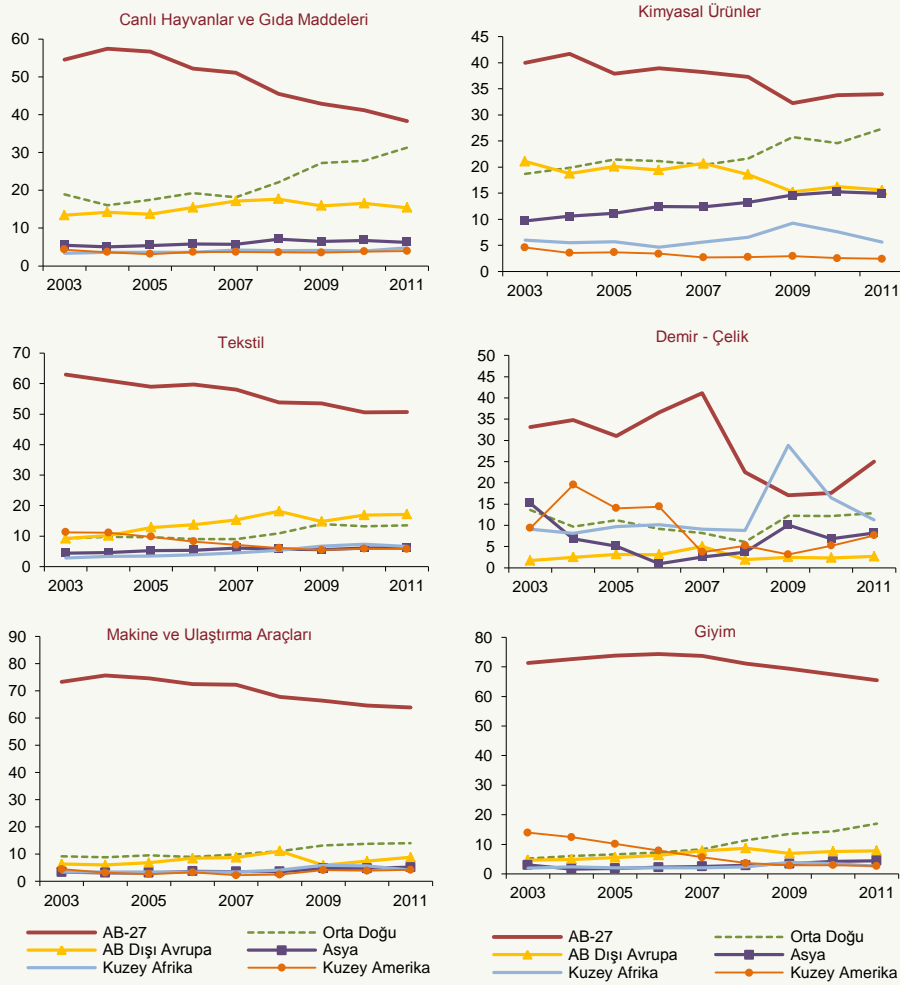
Grafik 1. Türkiye'nin İhracatının Bölgesel Dağılımı
(Toplam İhracat İçindeki Pay- Yüzde)

Kaynak: TÜİK.

İhracatta gözlenen hedef ülke kompozisyonundaki değişimin sadece belirli ürünlerle sınırlı olup olmadığını anlamak için yukarıdaki analizi Türkiye'nin ihraç ettiği temel ürün grupları için tekrarlamak gerekmektedir. Bu bağlamda sektörel analiz yapıldığında, AB ülkelerine yapılan ihracatın payı, incelenen tüm ürün gruplarında azalış eğilimi gösterirken, toplam ihracat için önem arz etmeye başlayan Orta Doğu ülkelerinin payı, demir-çelik ürünleri dışındaki tüm ürün gruplarında artış eğilimi göstermiştir (Grafik 2).

Grafik 2. Sektörel İhracatın Bölgelere Dağılımı (Bölge ihracatı içindeki pay, yüzde)

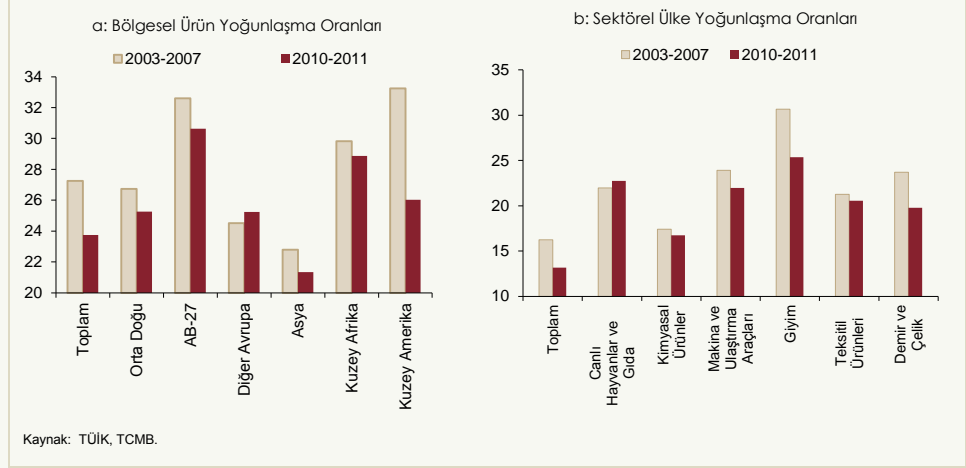
Grafik 1 ve 2'de sergilenen, toplam ve sektörel ihracatın geleneksel pazar paylarındaki değişim, hedef pazarların büyüme beklentileri ile birlikte değerlendirildiğinde Türkiye'nin ihracat potansiyeline ilişkin önemli ipuçları vermektedir. Bu bağlamda Tablo 1, Türkiye'nin toplam ve sektörel ihracat pazarlarını görece hızlı büyüyen ekonomilere kaydırıldığını göstermektedir.

Tablo 1. İhracat Payı Değişen Bölgelerin GSYİH Profilleri
(Ortalama Yıllık Büyüme, Yüzde Puan)

	2011	2012*	2012-2015*
İhracatta Payı Artan Ülkeler	4,1	2,9	3,5
Orta Doğu ve Kuzey Afrika	3,5	4,2	4
İhracatta Payı Azalan Ülkeler	1,3	2,3	2,9
Euro Bölgesi	1,4	-0,3	0,9

*IMF-WEO tahminleri.

Bir çeşitlenme göstergesi olan Gini-Hirschman (GH) yoğunlaşma endeksi, 2010-2011 döneminde, ihracatın hızlı arttığı 2003-2007 dönemine kıyasla, birlik üyesi olmayan Avrupa ülkeleri dışında tüm bölgelerde ürün çeşitlenmesinin arttığını göstermektedir.² Ürün çeşitlenmesinde en önemli artış Kuzey Amerika'da meydana gelirken, en önemli ihracat pazarlarımız olan AB ve Orta Doğu ülkelerine yapılan ihracatta da ürün çeşitlenmesi artmıştır (Grafik 3.a). Temel mal grupları bazında ülke çeşitlenmesi incelendiğinde ise, canlı hayvan ve gıda maddeleri dışındaki sektörlerde, 2010-2011 yıllarında, 2003-2007 yılı ortalamalarına göre ülkeler bazında daha dengeli bir dağılım olduğu görülmektedir. Öte yandan, Türkiye'nin ihracatında önemli yer tutan demir-çelik ve giyim ürünlerinde de ülke çeşitlenmesinin söz konusu dönemde kayda değer şekilde arttığı dikkat çekmektedir (Grafik 3.b).

Grafik 3. Ülke ve Ürün Yoğunlaşma Oranları

² Ürün ve ülke GH yoğunlaşma endeksleri sırasıyla

$$GH_{ij}^{\text{ürün}} = 100 * \left[\sum_{j=1}^n \left[\frac{X_{ij}}{X_i} \right]^2 \right]^{-1/2} \text{ ve } GH_{ij}^{\text{ülke}} = 100 * \left[\sum_{j=1}^n \left[\frac{X_{ij}}{X_i} \right]^2 \right]^{-1/2}$$

formülleriyle hesaplanır. Birinci formülden geçen $GH_{ij}^{\text{ürün}}$, i ülkesinin j sektöründeki yoğunlaşma katsayısını, n incelenen sektör sayısını; X_{ij} , i ülkesinin j sektörünün ihracatını; X_i ise i ülkesinin toplam ihracatını göstermektedir. GH yoğunlaşma katsayısı, ülkenin ihrac ettiği mal sayısı ve çeşitlenme ne kadar fazla ise o kadar düşük değer alır. Bu katsayının alabileceği en büyük değer 100' dür ve ihracatın tek bir maldan oluştuğu durumu gösterir. İkinci formülden geçen $GH_{ij}^{\text{ülke}}$ ise, i sektörünün j ülkesindeki yoğunlaşma katsayısını, n incelenen ülke sayısını; X_{ij} , i sektörü için j ülkesine olan ihracatı; X_i ise i sektörüne ait toplam ihracatı göstermektedir. Bu durumda, GH yoğunlaşma katsayısı, sektörün ihrac ettiği pazar sayısı ve çeşitlenme ne kadar fazla ise o kadar düşük değer alır. Bu katsayının alabileceği en büyük değer 100' dür ve o sektörün ihracatının tek bir ülkeye gittiği durumu gösterir.

Sonuç olarak, Türkiye'nin toplam ve sektörel ihracatında küresel finansal krize yaklaşırken, AB ve Kuzey Amerika'nın payının belirgin derecede düştüğü; Ortadoğu, Kuzey Afrika ve Asya ülkelerinin payının ise arttığı tespit edilmiştir. Bununla beraber, ihracatın sektörel çeşitlenmesi, genel olarak önemli ihracat pazarlarında artarken, ihracat sektörlerinin genelinde de ülke çeşitlenmesinin arttığı göze çarpmaktadır. İhracatın bölgesel ve sektörel kompozisyonundaki bu çeşitlenme, cari dönemde Türkiye ekonomisinin dış ticaret kanalıyla aktarılan dışsal şoklara duyarlılığının azaldığını gösterirken; hedef pazarların büyüme öngörülerini de dikkate alındığında, Türkiye'nin geleceğe dönük ihracat potansiyelinin önümüzdeki dönemlerde de güçlü seyredeceğini ima etmektedir.

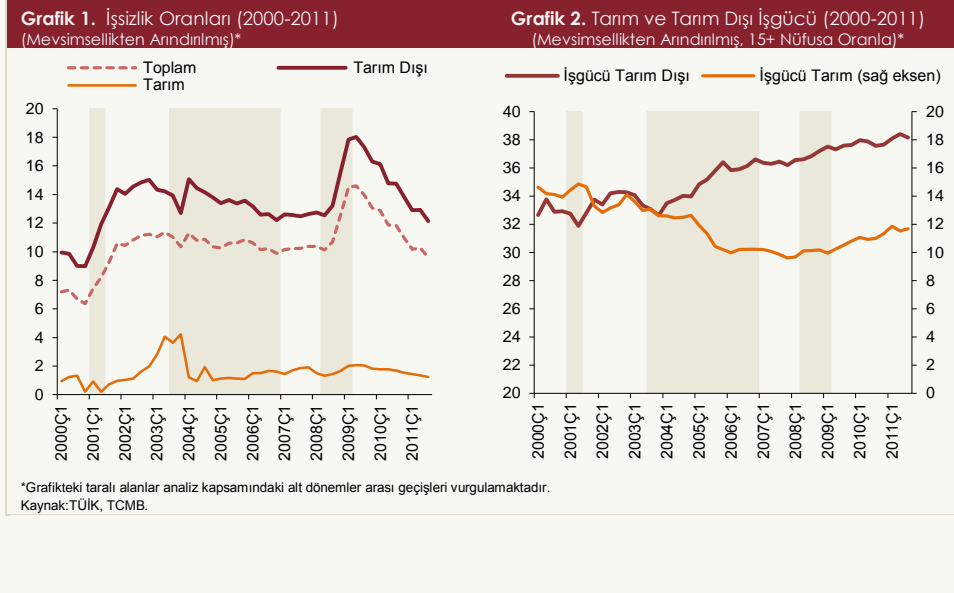
Kaynakça

Aldan, A., Aydın, M. F., Çulha, O. Y., Sunel, E. ve T. Taşkın (2012). "İhracatta Bölgesel ve Sektörel Çeşitlenme," TCMB Ekonomi Notu 12/18

Kutu 4.3 2001 ve 2008 Krizleri Sonrası İşsizlik Oranı Gelişmelerinin, İşgücü, İstihdam ve Büyüme Dinamikleri İtibarıyla İncelenmesi

İşsizlik oranı, iktisadi faaliyetin canlılığının ölçülmesinde, politika yapıcıları tarafından izlenen temel göstergelerden biridir. Ancak istihdamın yanı sıra işgücü arzına ilişkin dinamiklerin de işsizlik üzerinde önemli etkilere sahip olduğu Türkiye gibi ülkelerde, bileşenlerine bakmaksızın işsizlik oranını tek başına değerlendirmek cari dönemde iktisadi faaliyetin düzeyini anlamak konusunda yetersiz kalacaktır. Bu bağlamda iktisadi konjonktürün doğru analiz edilmesi ve işsizlik oranının seyrinin öngörülebilmesi açısından işsizlik oranına etki eden dinamikleri anlamak önem taşımaktadır.

Son on yıllık dönemde, Türkiye'de işsizlik oranları 2001 ve 2008 krizlerinin etkisiyle bu dönemlerde kısa süre içinde hızlı bir şekilde artmıştır. Ancak, bu iki kriz sonrasındaki süreçlerde işsizlik oranlarının gelişimi birbirinden farklılık göstermiştir. Nitekim, işsizlik oranı 2001 krizini takip eden dönemde sınırlı oranda azalırken, 2008 krizi sonrasında hızla gerileyerek iki yıl içinde kriz öncesi seviyesinin altına inmiştir (Grafik 1). Bu kutunun amacı 2001 yılından günümüze (iki kriz dönemini de kapsayacak şekilde) işsizlik oranındaki eğilimi işgücü, istihdam ve büyüme dinamikleri itibarıyla incelemektir.³ Analiz sonucunda, dönemsel olarak farklı eğilimler gösteren işsizlik oranı üzerinde istihdamın yanı sıra işgücü hareketlerinin de kayda değer yansımaları olduğu gözlenmiştir.

³ Analizlerde Türkiye İstatistik Kurumu tarafından yayımlanan Hanehalkı İşgücü Anketi ve Ulusal Hesap verileri kullanılmaktadır. 2009 yılından itibaren Hanehalkı İşgücü Anketi sonuçları Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemine (ADNKS) göre hesaplanan yeni nüfus projeksiyonları esas alınarak hazırlanıp yayımlanmaktadır. 2005 yılından itibaren dönemsel sonuçlar yenilenen nüfus projeksiyonlarına göre revize edilmiştir. 2005 öncesi ve sonrası verileri tarafımızca birleştirilmiştir.

Analiz kapsamında 2001'den günümüze kadar olan dönem, tarım dışı sektörlerdeki istihdamın yönü ve hızı ile krizler dikkate alınarak, alt dönemlere ayrılmıştır (Tablo 1). İlk alt dönem tarım dışı sektörde yaşanan istihdam kayıplarının etkisiyle işsizlik oranının hızlı bir şekilde artış gösterdiği 2001 yılının ilk yarısıdır (Tablo 1, 2001:Ç1-2001:Ç2 dönemi). Bu dönemde işsizlik oranı her çeyrek ortalama 1 puan artış göstermiş, işgücü ve istihdam tarım dışı sektörlerde azalırken, tarım sektöründe artmıştır. Bu gözlem, kriz döneminde tarım ve tarım dışı sektörler arasında işgücü geçişleri meydana gelmiş olabileceğini düşündürmektedir.⁴ 2001 yılının ikinci yarısında bu görünüm tersine dönmüş, tarım dışı istihdam yeniden artmaya başlamıştır. İstihdam 2002 yılına kadar toparlanmakla birlikte, müteakip dönemde istihdam artışı zayıf kalmış, tarım dışı işgücündeki artışın da etkisiyle işsizlik oranı artmaya devam etmiştir (Tablo 1, 2001:Ç2-2003:Ç2 dönemi). Ayrıca, diğer dönemlerden farklı olarak 2003 yılında tarım sektöründe işsizlik oranı geçici bir süre için yüzde 4 gibi yüksek bir seviyeye çıkmıştır (Grafik 1).

Tablo 1. İşsizlik Oranındaki Aylık Ortalama Değişimin Bileşenleri (Yüzde Puan, Mevsimsellikten Arındırılmış)

(1)	İşsizlik Oranı Fark (Çeyreklik Ortalama) (2)=(3)+(4)	İşgücü Artışının Etkisi (Çeyreklik Ortalama) (3)		İstihdam Kaybının Etkisi (Çeyreklik Ortalama) (4)		
		Tarım (3a)	Tarım Dışı (3b)	Tarım (4a)	Tarım Dışı (4b)	
2001:Ç1-2001:Ç2	Krizin etkisiyle işsizlik oranı hızla artıyor	0,9	1,1	-0,7	-1,1	1,6
2001:Ç2-2003:Ç2	İşsizlik oranı artmaya devam ediyor	0,4	-0,3	0,6	0,5	-0,4
2003:Ç2-2006:Ç4	İşsizlik oranı geriliyor	-0,1	-0,3	0,7	0,3	-0,8
2006:Ç4-2008:Ç2	İşsizlik oranı yatay bir seyir izliyor	0,0	0,0	0,3	-0,1	-0,2
2008:Ç2-2009:Ç2	Krizin etkisiyle işsizlik oranı hızla artıyor	1,1	0,1	0,6	-0,1	0,5
2009:Ç2-2011:Ç4	İşsizlik oranı eski seviyesine geriliyor	-0,5	0,4	0,5	-0,4	-1,0

Not: Bu tabloda işsizlik oranlarındaki değişimin kaynakları gösterilmektedir. İşsizlik oranındaki değişim, tarım ve tarım dışı sektörler ayırımında işgücüne katılım ve istihdam artışının etkisi olmak üzere ayrıştırılmıştır. İşgücünün etkisinin pozitif olması, işgücünün artarak suretiyle işsizliği artırdığı anlamına gelmektedir. İstihdam etkisinin pozitif olması istihdamın azalmak suretiyle işsizliği artırdığı anlamına gelmektedir. Örneğin 2001:Ç1-2001:Ç2 döneminde işsizlik oranı çeyreklik olarak ortalama 0,9 puan artış göstermiştir. Bu dönemde, işgücü ve istihdam tarım dışı sektörlerde azalırken tarım sektöründe artmıştır. Dolayısıyla tarım dışı istihdamın işsizlik oranındaki artışa katkısı 1,6 puan olmuştur. Diğer taraftan, tarım dışı işgücü katkısı -0,7 puan olarak işsizliği azaltıcı yönde etki etmiştir. Tarım dışı sektörün net etkisi işsizlik oranını yaklaşık 1 puan artırıcı yönde olmuştur.

Kaynak: TÜİK, TCMB.

Tarım dışı istihdam 2003 yılının ikinci yarısından itibaren 2006 yılının sonuna kadar geçen dönemde güçlü bir şekilde artış göstermesine karşın, tarım dışı işgücündeki yüksek oranlı artışın etkisiyle işsizlik oranındaki gerileme ortalama -0,1 puan gibi düşük bir oranda kalmıştır (Tablo 1, Grafik 2).⁵ 2007 yılında, büyümenin yavaşlamasıyla birlikte istihdam artışı da hız kaybetmiş, bunun neticesinde işsizlik oranları yatay seyretmiştir (Tablo 1, 2006:Ç4-2008:Ç2 dönemi).

⁴ Fallon ve Lucas (2002), benzer gelişmekte olan ülkelerde, daha önce yaşanan kriz dönemlerinde tarım – tarım dışı sektör geçişlerini incelemektedir.

⁵ Bu dönemde, tarım dışı istihdamdaki artışa tarım istihdamındaki düşüşün eşlik etmesi tarım-tarım dışı geçişleri olarak yorumlanabileceği gibi, TÜİK'in 2005 yılında yapmış olduğu anket sorusu değişikliği gibi teknik bir etkiye de işaret edebilmektedir (Türkan ve Yükseler 2008).

Küresel finansal krizin etkilerinin hissedilmeye başlamasıyla birlikte 2008 yılı ikinci çeyreğinden itibaren işsizlik oranı artış göstermiştir. 2001 krizinden farklı olarak işsizlik oranının artmasında tarım dışı sektördeki istihdam kayıplarının yanı sıra işgücündeki artış da etkili olmuştur (Tablo 1, 2008:Ç2-2009:Ç2 dönemi). Ayrıca 2008 krizinde tarım işgücü ve istihdamındaki değişim 2001 kriziyle karşılaştırıldığında düşük bir düzeyde yaşanmıştır. 2009 yılı ikinci çeyreğinden itibaren istihdam artışlarının etkisiyle işsizlik oranları gerilemeye başlamıştır (Tablo 1, 2009:Ç2-2011:Ç4 Dönemi). Bu dönemde işsizliğin 2001 krizi sonrasına (2003:Ç2—2006:Ç4) kıyasla daha hızlı gerilemesinde, hem tarım dışı istihdamın daha güçlü artması hem de tarım dışı işgücü artışının daha zayıf olması etkili olmuştur. Bu dönemde tarım dışı işgücündeki sınırlı artış, tarım iş gücünden geçişlerin sınırlı olması şeklinde yorumlanabileceği gibi, kriz döneminde artmaya devam eden tarım dışı işgücünün kriz sonrasındaki artışı sınırlandırması şeklinde de yorumlanabilir.

Tablo 2. İstihdamın Büyüme Esnekliği (İstihdam Ortalama Çeyreklik Artış/ Katma Değer Ortalama Çeyreklik Artış, Mevsimsellikten Arındırılmış)

	Tarım Dışı	Sanayi	İnşaat	Hizmetler	Ticaret, Lokanta-Otel	Ulaştırma-Haberleşme	Mali Kuruluş-Gayri Menkul	Toplum Hizmetleri
2001:Ç2-2008:Ç2	0,49	0,42	0,39	0,55	0,53	0,21	1,12	1,39
2003:Ç2-2006:Ç4	0,56	0,53	0,85	0,53	0,58	0,38	0,75	1,15
2009:Ç2-2011:Ç4	0,60	0,54	1,08	0,58	0,25	0,40	1,43	2,12

Kaynak: TÜİK, TCMB.

2001 ve 2008 krizleri sonrasında istihdam artışlarının farklılaşmasında istihdamın büyüme esnekliğindeki değişimin etkisi olup olmadığını anlamak amacıyla Tablo 2'de bu esneklikler hesaplanmıştır. Esneklik değerleri, belirtilen zaman aralıklarında istihdamdaki ortalama artışın katma değerdeki ortalama artışa bölünmesi ile elde edilmektedir. İstihdamın büyüme esnekliği, 2001:Ç2-2008:Ç2 döneminde 0,49, bu dönem içerisinde büyümenin güçlü olduğu 2003:Ç2-2006:Ç4 zaman aralığında 0,56, 2008 krizi sonrası toparlanma sürecinde ise 0,60 olarak gerçekleşmiştir. Dolayısıyla, son dönem esneklik değeri, 2001 krizinden 2008 krize kadar geçen süreyle karşılaştırıldığında belirgin bir şekilde, katma değer artışının güçlü seyrettiği dönemle kıyaslandığında ise daha sınırlı bir oranda farklılaşmaktadır.⁶ Alt sektör detayında bakıldığında, 2011 yılı sonu itibarıyla son dönemde inşaat sektöründe ve hizmet alt kalemlerinden gayrimenkul kiralama, iş hizmetleri ile toplum hizmetlerinde istihdamın büyüme esnekliğinin belirgin ölçüde yüksek olduğu görülmektedir.

⁶ 2001 ve 2008 krizlerinde katma değer ve istihdamın daralma ve toparlanma süreçleri eş zamanlı gerçekleşmemiştir. Bu nedenle, toparlanma sürecinin başlangıcı olarak bu iki seriden hangisinin referans alındığına bağlı olarak esneklik değerleri farklılık göstermektedir. İstihdamın toparlanmaya başladığı nokta başlangıç kabul edildiğinde esneklik 2001:Ç2-2008:Ç2 döneminde 0,53; 2009:Ç2-2011:Ç4 döneminde 0,68 olmaktadır. Diğer taraftan katma değer artış geçtiği nokta başlangıç kabul edildiğinde bu esneklik değerleri azalmakta, 2001:Ç2-2008:Ç2 dönemi için 0,45; 2009:Ç2-2011:Ç4 dönemi için 0,52 olmaktadır. Tabloda iki farklı şekilde yapılan hesaplamaların ortalaması verilmiştir.

Özetle, 2001-2011 dönemi incelendiğinde işsizlik oranı gelişmelerinde ilk göze çarpan olgu, işsizlik oranının 2008 krizinden sonra hızla düşmesine karşın 2001 krizinden sonra yatay seyretmiş olmasıdır. Bu farklılaşmada istihdam artışlarındaki farklılaşma kadar işgücü artışlarındaki farklılaşma da etkili olmuştur. Söz konusu dönemlerde istihdam artışlarındaki farklılaşmada büyüme ile istihdam arasındaki ilişkideki değişimin etkisi olup olmadığı incelendiğinde sınırlı bir etki göze çarpmaktadır.

Kaynakça

- Ceritoğlu E., Gürcihan, B. ve T. Taşkın (2012). "2001 ve 2008 Krizleri Sonrası İşsizlik Oranı Gelişmelerinin, İşgücü, İstihdam ve Büyüme Dinamikleri İtibarıyla İncelenmesi," TCMB Ekonomi Notu (yayımlanma aşamasında)
- Fallon, P. R. and R. E. B. Lucas (2002). "The Impact of Financial Crises on Labor Markets, Household Incomes, and Poverty: A Review of Evidence," The World Bank Research Observer, Vol. 17, No. 1, pp. 21–45.
- Türkan, E. ve Z. Yükseler (2008). "Türkiye'de Hane Halkı: İşgücü, Gelir, Harcama ve Yoksulluk Açısından Analizi," TCMB-TÜSİAD Çalışma Raporu, TÜSİAD-T/2008-03/455.